

بررسی شاخص آراستگی محیط در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر کرمان

زهرا اباذری^۱، مهديه مؤمن‌آبادی^۲

۱. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،

۲. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

تاریخ دریافت: (۱۳۹۷/۰۳/۱۳) تاریخ پذیرش: (۱۳۹۷/۱۱/۰۶)

Studying Workplace Organization Index(5S) in Centers for Intellectual Development of Children and Teenagers in kerman City

Zahra Abazari¹, *Mahdieh MomenAbadi²

1. Associate Professor of Knowledge & Information Science, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. M.A of Knowledge & Information Science, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

Received: (06-03-2018)

Accepted: (26-01-2019)

Abstract

Purpose: The present research studies the issue of adornment of environment and the amount of space adaptation in the Institute for the Intellectual Development of Children and Young Adults of Kerman city during 2016

Methodology: The community of this research is composed of cultural, artistic and expert officials working in these centers. data collection tool includes 5 researcher made checklist based on 5 standards of the environment adornment. Their validity and reliability were confirmed and the alpha coefficient obtained was 0.943. Analysis tool is SPSS software.

Findings: Findings indicated that all variables are relatively satisfactory in these centers and their rating is as follows: 1- S5 variable (discipline), 2- S4 variable (standardization), 3- S3 variable (cleanliness/cleaning), 4- S1 variable (organization) and 5- S2 variable (order and arrangement).

Conclusion: The standard status of the seiri, seiton and seiso, as well as the seikitsu status and shitsuke in the centers of the city of Kerman are at a relatively good level. In the rankings obtained from the Friedman test, the variable S5 (discipline or training habits and the ability to perform a particular task) ranked first, the variable S4 (constant control and organization of organization, order, order and cleanliness) ranked second, S3 variable (round) Sweeping and cleaning things out of contamination and external materials) ranked third, variable S1 (non-urgent diagnosis) ranked fourth, and finally S2 variable (putting objects in the right place for better use without futile searches) ranked fifth.

Keywords

Institute for Intellectual Development of Children and Young Adults in Kerman city, 5S, issue of Adornment of Environment.

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش بررسی آراستگی محیط و میزان انطباق فضای مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر کرمان با نیازهای کودکان و نوجوانان طی سال ۱۳۹۵ براساس شاخص‌های مدل آراستگی محیط (5S) است.

روش‌شناسی پژوهش: جامعه این تحقیق مشتمل بر مسئولان فرهنگی، هنری و کارشناسان شاغل در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان هستند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش سیاهه‌های واری محقق‌ساخته براساس ۵ مؤلفه استاندارد 5S بود که روایی و پایایی آن تأیید شد و ضریب آلفای به‌دست آمده برابر با ۰/۹۴۳ است. داده‌های این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS19 تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان داد کلیه متغیرها در این مراکز در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارند یعنی مراکز کانون در شهر کرمان به شکل نسبتاً مطلوبی این استاندارد را رعایت کرده‌اند. ترتیب رتبه‌بندی متغیرها به این شرح است: متغیر S5 (انضباط) در رتبه اول ۳/۶۳، متغیر S4 (استانداردسازی) در رتبه دوم ۳/۵۹، متغیر S3 (پاکیزه‌سازی) دارای رتبه سوم ۳/۰۲، متغیر S1 (سامان‌دهی) در رتبه چهارم ۲/۸ و متغیر S2 (نظم و ترتیب) دارای رتبه پنجم است.

بحث و نتیجه‌گیری: وضعیت استاندارد سامان‌دهی، میزان نظم و ترتیب، دور ریختن زوائد و پاکیزه‌کردن اشیاء از آلودگی‌ها و مواد خارجی و نیز وضعیت استانداردسازی و انضباط در مراکز کانون شهر کرمان در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارند. در رتبه‌های به‌دست آمده از آزمون فریدمن متغیر 5S (انضباط یا آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص) دارای رتبه اول، متغیر S4 (کنترل و اصلاح دائمی سازمان‌دهی، نظم، ترتیب و پاکیزگی) دارای رتبه دوم، متغیر S3 (دور ریختن زوائد و پاکیزه‌کردن اشیاء از آلودگی‌ها و مواد خارجی) دارای رتبه سوم، متغیر S1 (تشخیص ضرور از غیرضرور) دارای رتبه چهارم و در آخر متغیر S2 (قرار دادن اشیاء در مکان مناسب برای استفاده بهتر بدون جستجوهای بی‌هوده) دارای رتبه پنجم است.

واژه‌های کلیدی

شاخص 5S، مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر کرمان، شاخص آراستگی محیط.

مقدمه

آموختن و یادگیری از جمله حقوق اساسی هر انسان به‌ویژه کودکان است، از سوئی این حق اساسی؛ اجباری نیست چراکه ماهیت یادگیری ذاتاً برخاسته از نوعی نیاز و انگیزه درونی است و با اجبار منافات دارد. محیط‌های مخصوص کودکان باید از نوعی معماری برخوردار باشد که با روحیات و خصوصیات آنها سازگار باشد. فضاهای مخصوص کودکان باید از نوعی معماری برخوردار باشد که با روحیات و خصوصیات آنها سازگار باشد. روش طراحی محیط برای کودکان و فراهم‌آوردن مناسب‌ترین محیط برای رشد کودک از جمله موضوعات جدید مورد توجه در بین کارشناسان کودک است. معماری و ساختن فضای مناسب می‌تواند نقش مؤثری در فراهم‌آوری رفاه مادی و معنوی کودک داشته باشد. این اندیشه‌ها، معماران فضای کودک را با این سؤال مواجه ساخت که چگونه می‌توان بهترین فضا را برای کودکان طراحی کرد (زندیان و فلامرزی‌منفرد، ۱۳۹۳: ۲) کارشناسان معتقدند فضای زندگی کودکان باید موجب باروری جسمی، فکری، احساسی و اجتماعی آنان شود. طرح فضای کودک باید مبتنی بر تحقیق بوده و با دیدی علمی به آن توجه شود. در طراحی فضای کودک باید جهان از دیدگاه او نگریسته شود. گروه‌های ویژه طراحی کودکان طیفی وسیع از معماران، کارشناسان محیط‌زیست، روان‌شناسان، مددکاران، نمایندگان محلی و حتی خود کودکان هستند تا بهترین کیفیت به دست آید (زندیان و فلامرزی‌منفرد، ۱۳۹۳: ۳).

لازمه اصلاح کالبد آموزش و پرورش، ایجاد فضاهای مرتبط با فعالیت کودکان است. فضاهایی که دارای شرایط بسیار مناسب و مطلوب برای رشد فیزیکی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی کودکان باشد که تحقق این امر از طریق طراحی جزئیات فضاها با توجه به الگوهای رفتاری کودکان امکان‌پذیر می‌شود. سرمایه‌گذاری برای آینده کودک با توجه به نیازهای امروز و فردای او به‌منظور بهینه‌سازی افکار و استعدادهای نهفته فرد و پرورش اندیشه‌های او همه و همه می‌تواند زمینه‌ساز خودکفایی، بهره‌وری در تولید، استقلال فکری و ذهنی جامعه و رشد و اعتلای دیگر زمینه‌های اجتماعی - فرهنگی و حتی اقتصادی کشور است (طاهری، سجاده‌زاده، ۱۳۹۳: ۱).

در ابتدا کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به‌عنوان مجموعه کتابخانه‌های کودکان شکل گرفت. کانون پرورش فکری نهادی وابسته به وزارت آموزش و پرورش است که به فعالیت‌های خلاقانه در زمینه‌های فرهنگی، هنری و ادبی می‌پردازد. مخاطبان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

۱۷-۷ ساله‌اند که سواد خواندن و نوشتن داشته باشند. مراکز کانون به شکل ثابت و سیار (ارائه خدمات به کودکان روستایی) هستند. ۲۳ فعالیت فرهنگی مانند قصه‌گویی، شعرخوانی، نمایش خلاق، قرآن، احکام، مطالب علمی، نمایش فیلم، کارگاه نقاشی، سفال و غیره در آنها اجرا می‌شود. در این مراکز فضا سازی به شکل ماهانه، فصلی و سالانه انجام می‌شود. فضا سازی باید با روحیات کودکان و نوجوانان هم‌خوانی داشته باشد (فاطمه اعتمادی، ارتباط شخصی، ۱۳۹۵). در این مقاله پژوهشگر سعی دارد نظام آراستگی محیط را در محیط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به‌منزله محیطی مخصوص کودکان که موجب رشد فکری و احساسی کودک می‌شود، مورد بررسی قرار دهد. کودکان اعضای لطیف جامعه هستند و با بیان تمایلات و نیازهای خود قابلیت تأثیرگذاری بر شکل‌گیری محیط‌شان را دارند. کودکان نیازمند فضایی مناسب برای رشد و پرورش استعدادهای خود هستند. امروزه به دلیل نامطلوب بودن فضاهای شهری، محلات مسکونی، فضاهای عمومی، توجه به ارتقای کیفیت فضاهای کانون پرورش فکری شده است. این فضاها می‌توانند در سلامت و رشد خلاقیت کودکان و نوجوانان تأثیر بگذارند. یکی از روش‌های مهم رسیدن به این هدف ایجاد فضای محرک و مستعد است پس فضاهای آموزشی کودکان باید مناسب برای رشد جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی آنها باشد تا زمینه رشد صحیح شخصیتی و تربیتی او را به‌عنوان نسل سالم فردا فراهم آورد (ولی‌زاده و ثقفی اصل، ۱۳۹۳: ۱). باید دانست که محیط فیزیکی چگونه طراحی شود زیرا روابط ما با دیگران تا حد زیادی از طریق محیط فیزیکی کنترل شده است. باید دید افراد چه کاری در محیط انجام می‌دهند و چه کاری انجام نمی‌دهند و چقدر محیط متناسب با آنچه که به خاطرش طراحی شده است درست عمل می‌کند. (بالکانلو، درس‌خوان، ۱۳۹۳، ۴). در مکان‌هایی مثل کانون، آراستگی محیط علاوه بر سهولت انجام کار، انجام کار به نحو مطلوب را تضمین می‌کند. بدین ترتیب مراجعان محیط کانون را محیطی امن و دور از تنش و بی‌نظمی و محلی مناسب برای گذران اوقات فراغت و بالندگی خواهند یافت. این خود به افزایش تعداد اعضا منجر می‌شود. اجرای S5 باعث بهبود کیفیت خدمت‌رسانی و روابط انسانی است. معیارهایی برای حذف اقلام غیرضرور تعیین کرده و نظم را در محیط ایجاد می‌کند. محیطی منظم و دل‌پذیر ساخته و باعث تسریع جابه‌جایی و دسترسی آسان و سریع به تجهیزات می‌شود. ایمنی محل کار را بالا برده و آمادگی برای پذیرش مشتریان را ایجاد می‌کند. ضرورت و اهمیت پاکیزگی محیط کار و زندگی و

وجود دارد. بین استفاده از الگوهای معماری مناسب و رشد و خلاقیت کودکان رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

طاهری، سجاذاده (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان ارزیابی کیفیت محیط کانون پرورش فکری کودکان، کودکان به‌عنوان شاخصی از توسعه پایدار (مطالعه موردی: ایلام) دریافتند که تنوع کاربری‌ها، آزادی حرکت، تنوع و انسجام و فعالیت‌های ذهنی کودک مهم‌ترین شاخص فضا است که باید افزایش یابد. همچنین بر شاخص‌های مهمی مثل امنیت و توجه به تربیت تأکید کردند.

ولی‌زاده، ثقی‌اصل (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «شناسایی ویژگی‌های فضای معماری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با رویکرد ارتقای خلاقیت» بیان کردند که فضای انرژیک، در حال رشد، محرک کنجکاوی و اکتشاف، تناسب و مقیاس، دید بصری کودک، از ویژگی‌های مهم معماری کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان در راستای ارتقای خلاقیت آنان است.

سیدالحسینی (۱۳۹۵) در مقاله خود تحت عنوان «بررسی رابطه بین نظام آراستگی و سامان‌دهی محیط کار با بهداشت روانی و عدم استرس شغلی در بین کارکنان شهرداری زاهدان» دریافت که در شهرداری زاهدان، متغیر S5 و ابعاد آن (سامان‌دهی، نظم و ترتیب، پاکیزه‌سازی، استانداردسازی و انضباط) با بهداشت روانی و همچنین عدم استرس شغلی رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار دارد.

موسوی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله خود با عنوان «ارزیابی مقایسه‌ای محیط کار براساس نظام آراستگی محیط قبل و بعد از اجرا در بخش‌های پشتیبانی بیمارستان امیراعلم» دریافتند که به‌کارگیری 5S باعث رضایت بیماران و به‌دنبال آن رشد اقتصادی شده است آن‌ها به‌کارگیری اصول این تکنیک را برای دیگر بیمارستان‌ها توصیه کردند.

کیانی و ده کیانی و جلیلیان (۱۳۹۶). در مطالعه خود تحت عنوان طراحی کانون پرورش فکری شهرستان ایذه با رویکرد ارتقای خلاقیت در کودکان ۳ تا ۸ سال، از روش توصیفی - پیمایشی و برای شناخت نیاز کودکان از ابزار مشارکتی پرسشنامه استفاده شده است. پس از تهیه ابزار تحقیق و انتخاب ۵۰ کودک ۳ تا ۸ سال دختر و پسر به صورت مساوی و مری به روش نمونه‌گیری تصادفی و سپس تجزیه و تحلیل متغیرها، اصول طراحی فضای کودکان استنتاج شد و نتایج به‌صورت تهیه اصول معماری برای طراحی کانون پرورش فکری کودکان ۳ تا ۸ ساله در شهرستان ایذه در جهت ارتقای

دسترسی آسان به امکانات بر همگان آشکار است زیرا انسان‌ها بالفطره زیبایی، انضباط و نظم را دوست دارند.

هدف نهایی نظام S5 (نظام آراستگی محیط) پیشگیری از اتلاف است. این نظام نخستین بار توسط ژاپنی‌ها به اجرا درآمد و نام این نظام هم از پنج S تشکیل شده است. مهم‌ترین اهداف این نظام عبارت‌اند از ایمنی و بهداشت، بهره‌وری، صرفه‌جویی در هزینه‌ها، کیفیت و پیشگیری از خرابی‌ها. در محیط‌هایی که با اجرای نظام آراستگی مدیریت می‌شوند، اشیاء زائد و غیرضروری وجود ندارد و اقلام موجود با نظمی خاص مرتب می‌شوند و این امر تا حد زیادی موجب صرفه‌جویی و ایمنی محیط خواهد شد. اجرای منظم مراحل نظام آراستگی، محیطی پاکیزه و بهداشتی را فراهم می‌آورد. سرعت دستیابی افزایش می‌یابد، نتایج برای همه افراد قابل درک است، محیط کاری تمیز و سازمان‌یافته خواهد شد، عمر وسایل کار افزایش می‌یابد، هزینه پیاده‌سازی پایین می‌آید.

- سامان‌دهی Seiri: تشخیص ضرورت از غیرضرورت
 - نظم و ترتیب Seiton: قرار دادن اشیاء در مکان مناسب برای استفاده بهتر بدون جستجوهای بیهوده
 - پاکیزه‌سازی Seiso: دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیاء از آلودگی‌ها و مواد خارجی
 - استانداردسازی Seikitsu: کنترل و اصلاح دائمی سازمان‌دهی، نظم، ترتیب و پاکیزه‌گی
 - انضباط Shitsuke: آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص (صفوی، ۱۳۸۹، ۱۵)
- هدف این تحقیق ارزیابی نظم موجود، نظافت، استانداردسازی و ایمنی و آموزش عادات درست در کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان شهر کرمان است. زیرا عده‌ای از روانشناسان محیطی معتقدند که رفتار، احساسات و حس تندرستی انسان تحت‌تأثیر محیط فیزیکی قرار دارد. محیط‌های آموزشی زمانی برای تربیت نسل آینده ثمربخش خواهند بود که فضاها و ساختمان‌ها به شکل خلاقانه طراحی و محلی برای آزاد کردن اندیشه و بیان خلاقانه باشند که این خود به اندازه روش تدریس اهمیت دارد.

پیشینه تحقیق: زندیان، فلامرزی منفرد (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «طراحی کانون پرورش فکری کودکان با رویکرد آموزش نوین بیان کردند که بین استفاده از شیوه‌ها و روش‌های نوین در طراحی و ساخت و رشد و خلاقیت کودکان رابطه معنی‌داری وجود دارد. بین استفاده از فضا و مکان‌های مخصوص برای کودکان و تعلیم و تربیت رابطه معنی‌داری

است همچنین در کشورهای با درآمد متوسط و پایین منجر به امنیت، اثربخشی و کارایی شده و بیمار را در مرکز توجه قرار می‌دهد. این تکنیک نه تنها ابزاری برای کارکنان حوزه سلامت است بلکه یک استراتژی برای سیاستگذاران حوزه سلامت محسوب می‌شود.

بررسی کلی پیشینه‌ها نشان می‌دهد به‌کارگیری تکنیک آراستگی محیط باعث افزایش بهره‌وری و کاهش مصرف تجهیزات شده و خطرات بهداشتی را کاهش داده و ایمنی را بالا می‌برد، همچنین باعث افزایش رضایت‌مندی مراجعان شده و کاهش اتلاف وقت و هزینه را به همراه داشته و الگوهای معماری مناسب باعث رشد و خلاقیت کودکان شده است.

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نوع کاربردی و از لحاظ روش پیمایش توصیفی است. جامعه این تحقیق ۲۳ نفر از مسئولان فرهنگی، هنری و کارشناسان شاغل در این مراکز هستند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها سیاهه واری می‌تبی بر شاخص‌های استاندارد S5 (استاندارد آراستگی محیط) بوده است. ۵ سیاهه واری براساس ۵ مؤلفه این استاندارد طراحی شد (سازمان دهی ۲۱ سؤال، نظم و ترتیب ۳۰ سؤال، نظافت ۲۰ سؤال، استانداردسازی ۳۳ سؤال و سازمان‌یافتگی ۳۶ سؤال) و از افراد خواسته شد که به هر ۵ سیاهه واری پاسخ دهند. ابزار تحلیل، نرم‌افزار آماری SPSS19 است. پایایی سیاهه‌ها محاسبه و از آزمون رتبه‌بندی فریدمن برای رتبه‌بندی شاخص‌ها استفاده شد. همچنین روایی محتوایی این سیاهه‌ها از طریق کارشناسان مجرب تأیید شد. برای سنجش پایایی پس از گردآوری اطلاعات همه سیاهه‌ها وارد کردن آنها در نرم‌افزار SPSS مقدار آلفای کرونباخ برای کل سیاهه ۰/۹۴۳ و برای پنج متغیر ۰/۷۴۰ به دست آمد. با توجه به اینکه مقدار آلفای محاسبه شده، بیشتر از ۰/۷ می‌باشند، پایایی سیاهه‌ها، مورد تأیید قرار می‌گیرد.

سؤالات پژوهش

۱. وضعیت سامان‌دهی و تفکیک اقلام ضروری و غیرضروری در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان کرمان چگونه است؟
۲. وضعیت نظم و ترتیب اقلام مختلف در مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به چه شکل است؟
۳. وضعیت نظافت و تمیزی مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان چگونه است؟

خلاقیت آنها به دست آمد. نتایج در فاز آماری نشان داد که بین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت فضای معماری و خلاقیت کودکان همچنین عوامل مؤثر خلاقیت و نوع طراحی کانون فکری کودکان رابطه معنی‌داری وجود دارد.

کاملی ثابت و مرادچله و تازیکه لمسکی (۱۳۹۶) در پژوهش خود با هدف دست‌یابی به اصول طراحی فضاهای ویژه کودکان با تأکید بر قابلیت‌های محیطی مؤثر بر ذهن و رفتار کودک با تکیه بر نظریات و تجارب حاصل در زمینه طراحی کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان نشان دادند که فضای انرژیک، در حال رشد، با نشاط، محرک کنجکاو و اکتشاف، تناسب و مقیاس، دید بصری کودک، از ویژگی‌های مهم معماری کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان در راستای ارتقای خلاقیت آنان است.

آنانتزنیانان (۲۰۰۶) در مقاله خود با عنوان به‌کارگیری نظام آراستگی در آزمایشگاه NDE دریافت که ایجاد محیط پاک در کاهش خطرات بهداشتی مؤثر بوده و ایمنی را بالا می‌برد همچنین باعث کاهش ضایعات شده و تمیزی و نظم را به محل کار می‌آورد.

فول برایت (۲۰۰۷) در مقاله خود با عنوان تأثیر تکنیک‌های اصلاحی مؤثر در بیمارستان روال، نظام آراستگی در این بیمارستان بررسی کرده و نتیجه گرفت که این نظام کارایی و اخلاق پزشکی را بهبود بخشیده و باعث افزایش رضایت‌مندی بیماران شده است.

گرایان (۲۰۰۸) در مقاله خود تحت عنوان «مراقبت‌های بهداشتی ناب» دریافت که برای کاهش هزینه‌ها و کیفیت بالای مراقبت‌ها و کاهش اتلاف وقت، به‌کارگیری نظام آراستگی محیط یکی از بهترین روش‌هاست.

مارتین (۲۰۰۸) در مقاله خود تحت عنوان ابزاری قدرتمند در ایجاد سلامت سازمانی دریافت که به‌کارگیری نظام آراستگی محیط یک تکنیک قدرتمند در بهبود بهره‌وری و افزایش روحیه کارکنان و کاهش هزینه‌هاست.

کاناموری^۵ و دیگران (۲۰۱۶) ۱۵ تحقیق روی به‌کارگیری S5 در بیمارستان‌ها و مراکز درمانی برزیل، هند، سنگال، سریلانکا و تانزانیا، آمریکا و بریتانیا، اردن انجام دادند و نشان دادند که این تکنیک نقطه آغاز بهبود کیفیت خدمات درمانی

1. Ananthanarayanan
2. Fullbrightm Nancy
3. Graban.M
4. Martin, Karen
5. kanamori

است. سپس شاخص‌های آماری مربوط به این پنج متغیر و نمودار جعبه‌ای شامل هر ۵ متغیر جهت مقایسه ارائه شده است. جهت رتبه‌بندی پنج متغیر در ابتدا از آزمون رتبه‌بندی فریدمن و سپس از تکنیک تاپسیس استفاده شده است که هر دو روش نتایج یکسانی را به دست داده‌اند.

۴. وضعیت استانداردسازی و ایمنی مراکز کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان چگونه است؟
۵. وضعیت آموزش و فرهنگ‌سازی جهت جلب رضایت مراجعان توسط مربیان جهت انجام صحیح امور در مراکز پرورش فکری کودکان و نوجوانان به چه شکل است؟

یافته‌های پژوهش

در بخش مربوط به نتایج آماری ابتدا برای توصیف متغیرهای S1 تا S5 نمودارهای ستونی مربوط به هر کدام آورده شده

جدول ۱. بررسی سامان‌دهی و تفکیک اقلام ضروری از غیرضروری در مراکز کانون پرورش فکری شهر کرمان از دید کارشناسان این مراکز

درصد فراوانی	فراوانی		
۰	۰	اصلاً	S1 تشخیص ضروری از غیرضروری
۰	۰	ضعیف	
۹۱/۳	۲۱	قابل قبول	
۸/۷	۲	خوب	
۰	۰	کامل	
۱۰۰	۲۳	جمع	

نشان می‌دهد در مراکز کانون این استاندارد به میزان نسبتاً مطلوبی رعایت شده است.

در بررسی استاندارد سامان‌دهی ۹۱/۳٪ کارشناسان گزینه قابل قبول و ۸/۷٪ آنها گزینه خوب را انتخاب کردند که این

جدول ۲. بررسی نظم و ترتیب اقلام مختلف در مراکز کانون از دید کارشناسان شاغل در این مراکز

درصد فراوانی	فراوانی		
۰	۰	اصلاً	S2 قرار دادن اشیا در مکان مناسب
۴/۳	۱	ضعیف	
۹۱/۳	۲۱	قابل قبول	
۴/۳	۱	خوب	
۰	۰	کامل	
۱۰۰	۲۳	جمع	

مراکز کانون از نظم و ترتیب نسبتاً مطلوبی برخوردار هستند.

در بررسی استاندارد نظم و ترتیب نیز ۹۱/۳٪ گزینه قابل قبول و ۴/۳۵٪ گزینه خوب را انتخاب کردند که این نشان می‌دهد.

جدول ۳. بررسی نظافت و تمیزی از دید کارشناسان شاغل در مراکز

درصد فراوانی	فراوانی		
۰	۰	اصلاً	S3 دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیا
۰	۰	ضعیف	
۷۳/۹	۱۷	قابل قبول	
۲۱/۷	۳	خوب	

کامل	۱	۴/۳
جمع	۲۳	۱۰۰

درصدهای ۷۳/۹، ۴/۳۵، ۲۱/۷۴ نیز نشان می‌دهد که مراکز مطلوبی برخوردارند. کانون از لحاظ استاندارد پاکیزه‌سازی نیز از وضعیت نسبتاً

جدول ۴. بررسی استانداردسازی و ایمنی از منظر کارشناسان شاغل در مراکز

درصد فراوانی	فراوانی	اصلاً	s4 کنترل و اصلاح دائمی سازمان‌دهی
۰	۰	ضعیف	
۴/۳	۱	قابل قبول	
۵۲/۲	۱۲	خوب	
۳۰/۴	۷	کامل	
۱۳	۳	جمع	
۱۰۰	۲۳		

انتخاب ۵۲/۱۷ درصد گزینه قابل قبول و ۳۰/۴۳٪ گزینه خوب و ۱۳/۰۴٪ گزینه کامل برای استانداردسازی نیز نشان می‌دهد که مراکز کانون استانداردسازی نسبتاً مطلوبی دارند.

جدول ۵. بررسی آموزش و فرهنگ‌سازی جهت جلب رضایت مراجعان

توسط مربیان جهت انجام صحیح امور در این مراکز

درصد فراوانی	فراوانی	اصلاً	s5 آموزش عادات درست
۰	۰	ضعیف	
۴۷/۸	۱۱	قابل قبول	
۳۰/۴	۷	خوب	
۲۱/۷	۵	کامل	
۱۰۰	۲۳	جمع	

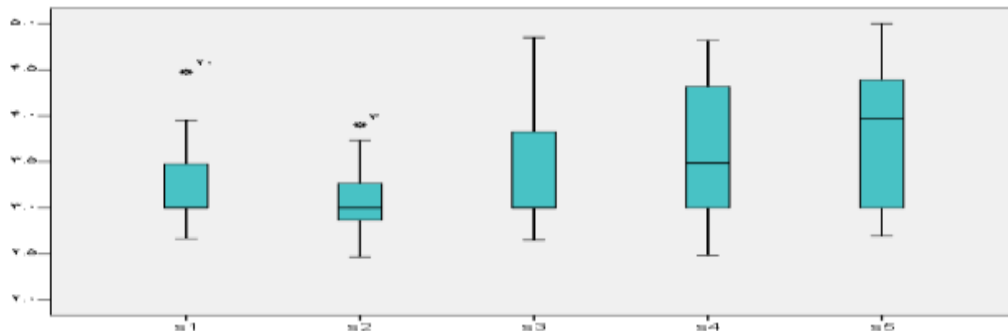
درصدهای به‌دست آمده برای استاندارد انضباط نیز نشان می‌دهد که مراکز کانون در شهر کرمان از لحاظ این استاندارد نیز در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند. توصیف شاخص‌های به‌دست آمده در ۵ متغیر:

جدول ۶. توصیف شاخص‌های به‌دست آمده در ۵ متغیر

میانگین	میانگین	مد	انحراف استاندارد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
S1	3.23	3	0.43	2.67	4.48
S2	3.08	3	0.37	2.47	3.9
S3	3.38	3	0.58	2.65	4.85
S4	3.65	3.48	0.70	2.48	4.82
S5	3.77	3.97	0.77	2.69	5

یک متغیر کمتر باشد آن متغیر بر دیگر متغیرها اولویت دارد می‌توان به اولویت متغیر S2 در بین ۵ متغیر اشاره کرد.

همان‌طور که از جدول پیداست متغیر S5 دارای بیشترین میانگین و پراکندگی و متغیر S2 دارای کمترین میانگین و پراکندگی در بین ۵ متغیر است و از آنجا که هرچه پراکندگی

نمودار ۱. نمودار جعبه‌ای مقایسه و توصیف شاخص‌های به‌دست آمده در ۵ متغیر

H1: رتبه‌های حداقل دو تا از پنج متغیر s1, s2, s3, s4, s5 متفاوت است.

در نمودار فوق پراکندگی متغیر S2 نسبت به متغیرهای دیگر کمتر می‌باشد. لذا، این متغیر به بقیه متغیرها ارجحیت دارد. آزمون رتبه‌بندی فریدمن جهت رتبه‌بندی پنج متغیر: H0: رتبه‌های پنج متغیر s1, s2, s3, s4, s5 یکسان است.

جدول ۷. آزمون رتبه‌بندی فریدمن

آزمون فریدمن	آماره کای دو	P - مقدار	درجه آزادی
	۲۴/۳۷	.	۴

و پاکیزه کردن اشیاء از آلودگی‌ها و مواد خارجی، کنترل و اصلاح دائمی سازمان‌دهی، نظم، ترتیب و پاکیزگی و آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص) از آزمون رتبه‌بندی فریدمن استفاده می‌کنیم که نتایج آن در جدول زیر آمده است:

با توجه به اینکه P - مقدار به‌دست آمده صفر می‌باشد و از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است. بنابراین، فرض صفر رد می‌شود و می‌توان نتیجه گرفت رتبه‌های حداقل دو تا از پنج متغیر s1, s2, s3, s4, s5 متفاوت است.

جهت رتبه‌بندی پنج متغیر s1, s2, s3, s4, s5 (تشخیص ضرور از غیرضرور، قرار دادن اشیاء در مکان مناسب برای استفاده بهتر بدون جستجوهای بیهوده، دور ریختن زوائد

جدول ۸. رتبه‌بندی ۵ متغیر براساس آزمون رتبه‌بندی فریدمن

میانگین رتبه	ساماندهی	نظم و ترتیب	پاکیزه سازی	استانداردسازی	انضباط
۲/۸	۱/۹۶	۳/۰۲	۳/۵۹	۳/۶۳	
رتبه	۴	۵	۳	۲	۱

(قراردادن اشیاء در مکان مناسب برای استفاده بهتر بدون جستجوهای بیهوده) دارای رتبه پنجم است. استفاده از آزمون میانه جهت بررسی میانه به‌دست آمده هر متغیر با نمره‌اش مطلوب ۳: فرضیه: میانه s1, s2, s3, s4, s5 بیش‌تر از حد متوسط است.

H0: میانه s1, s2, s3, s4, s5 کمتر یا مساوی ۳ است.

H1: میانه s1, s2, s3, s4, s5 بیشتر از ۳ است.

با توجه به میانگین‌های رتبه‌های به‌دست آمده در آزمون فریدمن، متغیر S5 (آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص) دارای رتبه اول، متغیر S4 (کنترل و اصلاح دائمی سازماندهی، نظم، ترتیب و پاکیزگی) دارای رتبه دوم، متغیر S3 (دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیاء از آلودگی‌ها و مواد خارجی) دارای رتبه سوم، متغیر S1 (تشخیص ضرور از غیرضرور) دارای رتبه‌اش چهارم و در آخر متغیر S2

حال با استفاده از آزمون میانه، میانه نمره 1, S2, S3, S4, S5، با نمره مطلوب (۳) مقایسه می‌شود.

جدول ۹. S1, S2, S3, S4, S5

شاخص	آماره کای دو	میانه برآورد شده	p-value
S1 (تشخیص ضرور از غیرضرور)	۲/۸۴۸	۳	۰/۰۹۲
S2 (قرار دادن اشیاء در مکان مناسب)	۲/۸۶۱	۳	۰/۰۹۴
S3 (دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیا)	۲/۳۹	۳	۰/۱۲۲
S4 (کنترل و اصلاح دائمی سازماندهی، نظم، ترتیب و پاکیزگی)	۲/۳۴	۳/۴۸	۰/۱۲۴
S5 (آموزش عادات درست)	۰/۰۴۵	۳/۹۷	۰/۹۲

استاندارد آموزش عادات درست در مراکز کانون در سطح بهتری رعایت شده و بقیه استانداردها هم به شکل نسبتاً مطلوب رعایت می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج بیانگر آن است که وضعیت استاندارد سامان‌دهی، میزان نظم و ترتیب، دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیا از آلودگی‌ها و مواد خارجی و نیز وضعیت استانداردسازی و انضباط در مراکز کانون شهر کرمان در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارند. در رتبه‌های به‌دست آمده از آزمون فریدمن متغیر S5 (انضباط یا آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص) دارای رتبه اول، متغیر S4 (کنترل و اصلاح دائمی سازمان‌دهی، نظم، ترتیب و پاکیزگی) دارای رتبه دوم، متغیر S3 (دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیا از آلودگی‌ها و مواد خارجی) دارای رتبه سوم، متغیر S1 (تشخیص ضرور از غیرضرور) دارای رتبه چهارم و در آخر متغیر S2 (قرار دادن اشیا در مکان مناسب برای استفاده بهتر بدون جستجوهای بیهوده) دارای رتبه پنجم است. در بررسی فرضیات تحقیق براساس آزمون کای دو و مقایسه مقدار پی و لیو و سطح معنی‌داری (۰/۰۵) وجود و یا عدم وجود ارتباط بین متغیرها تعیین شد. کلیه متغیرها در سطح نسبتاً مطلوبی قرار دارند زیرا میانه همه آنها از حد متوسط بیشتر است. نتایج نشان داد این مراکز سطح نسبتاً مطلوبی از این استاندارد را رعایت می‌کنند. نتیجه تحقیق با نتایج پیشینه‌های تحقیق همخوانی دارد. زندیان و فلامرزی منفرد بیان کردند که بین استفاده از شیوه‌های نوین در طراحی و ساخت و رشد و خلاقیت کودکان رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین سیدالحسینی دریافت که بین متغیر S5 و بهداشت روانی و عدم استرس شغلی رابطه معنی‌داری وجود دارد، موسوی و همکاران دریافتند که به‌کارگیری S5 باعث رضایت بیماران شده است. آنتنزیانان بیان کرد ایجاد محیط پاک در کاهش خطرات بهداشتی مؤثر بوده و ایمنی را بالا می‌برد. فول برایت دریافت که نظام آراستگی محیط، کارایی و اخلاق پزشکی را بهبود می‌بخشد.

با توجه به آزمون انجام شده و مقدار p-value به‌دست آمده (۰/۰۹۲) با توجه به اینکه این مقدار از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و می‌توان نتیجه گرفت میانه S1 (تشخیص ضرور از غیرضرور) بیشتر از ۳ است. با توجه به آزمون انجام شده و مقدار p-value به‌دست آمده (۰/۰۹۴) با توجه به اینکه این مقدار از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و می‌توان نتیجه گرفت میانه S2 (قرار دادن اشیا در مکان مناسب) بیشتر از ۳ می‌باشد.

با توجه به آزمون انجام شده و مقدار p-value به‌دست آمده (۰/۱۲۲) با توجه به اینکه این مقدار از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و می‌توان نتیجه گرفت میانه S3 (دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیا) بیشتر از ۳ است.

با توجه به آزمون انجام شده و مقدار p-value به‌دست آمده (۰/۱۲۴) با توجه به اینکه این مقدار از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و می‌توان نتیجه گرفت میانه S4 (کنترل و اصلاح دائمی سازماندهی، نظم، ترتیب و پاکیزگی) بیشتر از ۳ است.

با توجه به آزمون انجام شده و مقدار p-value به‌دست آمده (۰/۹۲) با توجه به اینکه این مقدار از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر است. بنابراین، فرض صفر رد نمی‌شود و می‌توان نتیجه گرفت میانه S5 (آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص) بیشتر از ۳ می‌باشد.

پس: میانه کلیه متغیرهای S1, S2, S3, S4, S5 (سامان‌دهی، نظم و ترتیب، پاکیزه‌سازی، استانداردسازی) از ۳ بیشتر است این نشان می‌دهد مراکز کانون این استانداردها را به شکل قابل قبولی دارا هستند. میزان مطلوبیت چهار متغیر S1, S2, S3, S4 در سطح نسبتاً مطلوبی است در حالی که میزان مطلوبیت متغیر S5 (انضباط یا آموزش عادات درست و توانایی‌هایی جهت انجام یک وظیفه خاص) در سطح مطلوب قرار دارد. یعنی

باشد و به یادگیری کار و پیشه بپردازد. در ابتدا کانون در محل پارک‌ها تعبیه می‌شد به این معنی که بازی اولویت اول بود و آموزش از طریق بازی اعمال می‌شد. کانون محل آموزش اجباری نیست یادگیری در مسیر فعالیت‌ها اتفاق می‌افتد، نیازهای کودکان سنجیده شده و در حد امکان به آنها پاسخ داده می‌شود. در گذشته در ساخت ساختمان‌های کانون به استانداردها توجه بیشتری شده است بعدها سازمان شهرسازی و نوسازی مدارس فضاهایی برای کانون ساخت که استانداردهای فضای کودک در آنها لحاظ نشده بود. در این مراکز فضا سازی به شکل ماهانه و فصلی و سالانه انجام می‌شود. فضا سازی باید با روحیات کودکان و نوجوانان همخوانی داشته باشد. بهترین راه ترغیب انگیزه درونی کودکان ایجاد فضای عاری از فشارهای خارجی است. کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان چنین محیط‌هایی هستند. در این کانون‌ها یادگیری مهم، اما به شکل تفریح است. کودک منحصر به فرد، محترم و در مرکز توجه است. او خود یادگیرنده فعال بوده و مربی نقش راهنما را بازی می‌کند. فضای کلاس عاری از تنش است و کودک احساس ارزشمندی می‌کند. آزادانه به بیان نظر خود پرداخته و به حل مسئله می‌اندیشد. همکاری بر رقابت ترجیح داده می‌شود و یادگیری لذت‌بخش است. قطعاً به کارگیری این نظام، مراکز را در رسیدن به این اهداف به نحو مطلوبی یاری می‌رساند.

گرایان نظام آراستگی محیط را یکی از بهترین روش‌ها برای کاهش هزینه‌ها و کیفیت بالای مراقبت‌ها می‌داند. مارتین به کارگیری این تکنیک را در بهبود بهره‌وری و افزایش روحیه کارکنان و کاهش هزینه‌ها، قدرتمند تلقی می‌کند. این تکنیک مظهر سامان‌دهی، نظم و ترتیب، پاکیزه‌سازی، استانداردسازی است. بدیهی است که هر مکانی که این اصول را دارا باشد مکانی مناسب در رشد و بالندگی انسان است. کودکان نیازمند ایجاد فضایی محرک و مستعد برای رشد جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی‌شان هستند. محیطی که شاخص‌های این استاندارد را داراست تحقق این امر را ممکن می‌سازد. نتایج پژوهش‌های گوناگون تأییدکننده نتایج تحقیق حاضر است. به دلیل رعایت سطح مطلوب این نظام در مراکز کانون در شهر کرمان محقق دریافت برای کاهش هزینه‌ها، کاهش اتلاف وقت، کاهش مصرف تجهیزات، افزایش بهره‌وری و افزایش رشد و خلاقیت در کودکان، آموزش عادات درست، نظم و ترتیب، به کارگیری نظام آراستگی محیط یکی از بهترین روش‌هاست.

هدف کانون ایجاد امکانات لازم برای رشد و پرورش فکری و خلاقیت و تفکر است. برای رسیدن به این اهداف باید به تفاوت‌های فردی کودکان توجه شود، باید مریبان روحیه کنجکاو و پرسشگری و تحلیل مسئله را تقویت کنند، به پرورش استعدادها و خلاقیت بپردازند، باید روحیه تجربه کردن و ابراز عقیده آزادانه بدون ترس را تقویت کنند. فضای کانون باید محیطی نشاط‌آور

منابع

- بخشی‌بالکانلو، عادل و درسخوان، رسول (۱۳۹۲). طراحی معماری کانون پرورش فکری و خلاقیت کودک و نوجوان در شهر میاندوآب با توجه به معیارهای آموزش و یادگیری کودکان. مقاله ارائه شده در دومین کنگره بین‌المللی ساختار، معماری و توسعه شهری ۱۶ برگزار شده در ۱۶-۱۸ آذرماه در تبریز.
- زندیان، جلال و فلامرزی‌منفرد، سکینه (۱۳۹۳). طراحی کانون پرورش فکری کودکان با رویکرد آموزش نوین) مقاله ارائه شده در کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران اسفند.
- سیدالحسینی، مسلم (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین نظام آراستگی و سامان‌دهی محیط کار با بهداشت روانی و عدم استرس شغلی در بین کارکنان شهرداری زاهدان. پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۳۹(۳)، ۱۱۷-۱۳۶.
- صفوی، زینب (۱۳۸۹). امکان‌سنجی پیاده‌سازی نظام S5 در بخش اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه تهران.
- ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم انسانی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی.
- طاهری، زینب و سجاذزاده، حسن (۱۳۹۳). ارزیابی کیفیت محیط کانون پرورش فکری کودکان، کودکان به‌عنوان شاخصی از توسعه پایدار (مطالعه موردی: ایلام). مقاله ارائه شده در همایش ملی افق‌های نوین در توانمندسازی و توسعه پایدار معماری، عمران، گردشگری، انرژی محیط‌زیست شهری و روستایی، ۹ مرداد ۱۳۹۳.
- کاظمی‌ثابت، مهسا؛ مرادچله، عبدالباقی و تازیکه‌لمسکی، ایمان (۱۳۹۶). تعیین ویژگی‌های معماری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با رویکرد شکوفایی خلاقیت. ارائه شده در دومین کنفرانس ملی معماری و انرژی با رویکرد حفاظت محیط‌زیست و بهره‌گیری از انرژی‌های طبیعی، ۷ اردیبهشت ۱۳۹۶. کاشان.
- کیانی‌ده‌کیانی، محبوبه و جلیلیان، مجیر (۱۳۹۶). طراحی کانون پرورش فکری شهرستان ایزد با رویکرد ارتقای خلاقیت در

ملی عمران، معماری و توسعه پایدار ۲۷ و ۲۸ آذر ۱۳۹۳، دانشگاه پیام نور یزد.

هادی موسوی، محمد؛ واسوکلایی، قاسم رجبی؛ آذین مهر، لیلا؛ علی عسگر، فاطمه و رعد آبادی، مهدی (۱۳۹۵). ارزیابی مقایسه‌ای محیط کار براساس نظم آراستگی محیط قبل و بعد از اجرا در بخش‌های پشتیبانی بیمارستان امیراعلم. پیوند سلامت، ۹(۶)، ۵۲۷-۵۴۰.

Ananthanarayanan, K. R. M. (2006). Application of S5 management system in NDE laboratory. *Proc. National seminar on non destructive evaluation*, Dec. 7-9, hydarabad.

Fullbrightm, N. (2007). Lean techniques boost efficiency at rural hospital. *institute of technology*, Sep. 25, Georgia. <http://innovate.Gatech.edu>.

کودکان ۳ تا ۸ سال. مقاله ارائه شده در کنفرانس بین‌المللی مطالعات نوین در عمران، معماری و شهرسازی با رویکرد ایرانی و اسلامی، ۲۵ آبان ۱۳۹۶. مشهد ولی‌زاده، غزاله و ثقفی‌اصل، آرش (۱۳۹۳). شناسایی ویژگی‌های فضای معماری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با رویکرد ارتقای خلاقیت. مقاله ارائه شده در اولین همایش

Graban, M. (2000). Lean healthcare. <http://www.leanblog.org>.

Kanamori, sh., shibanuma, A. Jimba, M. (2016). Applicability of the S5 management method for quality improvement in health-care facilities: a review. *Tropical medicine and health*, 44, 21.